

UVODNE NAPOMENE

U zadnje vrijeme i u svjetskoj i u domaćoj stručnoj i znanstvenoj javnosti pojavljuju se studije i knjige koje pokušavaju na kritički način protumačiti transformacijske pojave i procese u postsocijalističkim zemljama. Dio se takve literature, pogotovo ekonomske naravi, temelji na tezama o postsocijalističkim zemljama kao “tranzicijskim gospodarstvima” čije se ne/funkcioniranje analizira sukladno mjerilima željenoga ekonomskog učinka i ukupne djelotvornosti ključnih institucija političkoga sustava. S druge strane, dio analitičara koji dolazi iz socioloških i politoloških redova, u svojim je radovima osobito isticao probleme formiranja novih (proto)kapitalističkih institucija i nesuglasja između naslijeđenih kulturnih obrazaca i poželjnih načela djelovanja tih institucija.

Iako je za sociologe pojam “tranzicije” krajnje dvojbena kao analitički politekonomska koncept, ovdje ga prihvaćamo kao upotrebljiv “terminus technicus”, dakle kao terminološku poveznicu koja omogućuje – nadamo se i u očima čitatelja ove knjige – poticajan razgovor ekonomista i sociologa o nekim bitnim razvojnim problemima naše i sličnih zemalja. *Temeljna je nakana ove knjige da u hrvatskim prilikama započne dublju raspravu o suodnosu poduzetništva, institucija, sociokulturnoga kapitala i razvojnih aktera.* Tako pojmljena svrha ovdje skupljenih radova proizlazi zapravo iz nekih temeljnih uvida u ekonomsku i socijalnu stvarnost postsocijalističkih zemalja, zemalja s više od dvanaest godina iskustva u različitim projektima “transformacije” iz nekadašnjih “planskih gospodarstava” u “tržišna gospodarstva”. Kolokvijalno, riječ je o zemljama srednje i istočne Europe, odnosno i jugoistočne Europe, kako se to često ističe u posljednje vrijeme. Njihov je razvoj u devedesetim godinama prošlog stoljeća obilježen turbulentnim političkim i ekonomskim reformama, ali i traganjem za pravim političkim i institucionalnim odgovorima na novonastale probleme.

Ekonomskim rječnikom rečeno, usporedba postignutih ekonomskih rezultata zemalja iz ovoga zemljopisnog kruga pokazuje da su one u dosadašnjim reformama postigle različite ekonomske i socijalne učinke. Prema nekim pokazateljima, to je posebno vidljivo usporede li se “sjeverne” i “južne” postsocijalističke zemlje. Po tim nalazima, zemlje jugoistočne Europe, prema drugim postsocijalističkim europskim zemljama, u bitnome obilježavaju veći pad dohotka i proizvodnje, veća inflacija, nezaposlenost, rast dohodovne nejednakosti, deficita, dugova i neslužbenoga gospodarstva te sporija privatizacija i restrukturiranje poduzeća. Istodobno, u njima su znatno prisutnije i pojave tajkuskog kapitalizma, korupcije i opća erozija moralnih i civilnih norma ponašanja. *Međutim, posljednje analize razvoja postsocijalističkih zemalja u proteklo desetljeću, rađene od vrlo meritornih svjetskih organizacija (World Bank, IMF), upozorile su i na činjenicu da su bolje ekonomske rezultate postigle one zemlje koje u transformacijskim procesima nisu doslovce, imitatorski primjenjivale “recepte visokorazvijenih zemalja”, već su tragale za što kreativnijim odgovorima na vlastite probleme.* Pritom se, ipak, nije zaboravljalo na strateške ciljeve transformacije, a oni su stabilan rast gospodarstva i razvoj parlamentarne demokracije.

Ova knjiga pokušava, na svoj način, dati skroman prinos traganju za tim novim rješenjima, doduše u hrvatskom kontekstu i u svjetlu raspoloživih europskih iskustava u posljednjih desetak i više godina. U prvom dijelu knjige razmatra se odnos poduzetništva, sociokulturnoga (društvenog) kapitala i institucija iz jedne međunarodne perspektive. Ponajprije, ovdje je prikazan evolucijsko – institucionalni pristup razvoju poduzetništva, a zatim i konkretni rezultati istraživanja o odnosu društvenoga kapitala, administrativnih reformi i razvoja malih i srednjih poduzeća u jugoistočnoj Europi. U drugomu pak dijelu razmatra se odnos poduzetništva i razvojnih aktera iz hrvatske perspektive, pri čemu su posebno istaknuti problemi gradskoga poduzetništva, lokalnih ekonomskih razvojnih agencija te suodnosa vrijednosti i konkurentskoga razvoja u hrvatskim županijama (Međimurska županija). Nadamo se da će ti radovi imati dosta odjeka u široj stručnoj i znanstvenoj javnosti, kako bi se, i uz njihovu pomoć, započeo nov krug razgovora o problemima koje oni obrađuju i pitanjima koje oni nameću.

Moramo istaknuti da ova knjiga okuplja na jednom mjestu istraživačke rezultate iz više znanstvenih projekata na kojima su urednici i ostali istraživači radili u posljednjih nekoliko godina. Primjerice, dio radova u prvomu dijelu knjige te svi radovi u drugomu dijelu knjige nastali su

u okviru projekta *Neformalne institucije i poslovno ponašanje* (voditelj projekta prof. dr. M. Vehovec) te projekta *Razvojni akteri i ekonomska modernizacija hrvatskog društva* (voditelj projekta dr. D. Čengiđ), koje financira Ministarstvo znanosti i tehnologije RH. Najveći dio radova u prvom dijelu knjige rezultat je rada na međunarodnom projektu *Ekonomski razvoj i politike restrukturiranja u jugoistočnoj Europi: razvoj malih i srednjih poduzeća*, koji su zajednički financirali Britanska Akademija i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (voditelji projekta: dr. Will Bartlett i prof. dr. Maja Vehovec). Taj je projekt omogućio organiziranje međunarodne konferencije (travanj 2002. godine) u Međunarodnom sveučilišnom centru u Dubrovniku, na kojoj je i jedan dio ovdje sakupljenih radova predstavljen i o njemu je kritički raspravljano.

Kao urednici, zahvaljujemo na suradnji svim autorima tekstova, svim institucijama koje su podržale istraživanja autora ove knjige i održavanje međunarodne konferencije u Dubrovniku. I na kraju, kao autori iskreno zahvaljujemo svim našim kolegicama i kolegama koji su svojim primjedbama i idejama pomogli da se ovi tekstovi poboljšaju i unaprijede, a posebno Ivi Bićaniću, Vojmiru Frančeviću, Katarini Ott, Slavi Radoševiću, Dereku Jonesu, Iraj Hashiju, Robertu McIntyreu i Xavieru Richetu.

Urednici